

EVROPA NA PREHODU IZ SREDNJEGA V NOVI VEK

- čeprav je bila evropa politično razcepljena, je ležala na robu civiliziranega sveta
- in prav zato se je začelo zgodnje kapitalistično gospodarstvo, nov kulturni in znanstveni napredek, kar je omogočilo čez oceansko plovbo in s tem nova odkritja

POLITIČNE RAZMERE V ZAHODNI IN SREDNJI EVROPI

ZAHODNA EVROPA:

- prava moč srednjeveških vladarjev je izvirala iz bogastva in vojaške moči, vladarji so skušali čim bolj omejiti moč plemstva, ker pa je bilo to nekod zelo bogato so nastale državljanske vojne (anglija, francija, španija)
- evropski vladarji so želeli pridobiti moč nad cerkvijo
- oblikujejo se 3 nacionalne države: Španija, Francija in Anglija → težijo k centralizaciji (oblast iz 1 mesta)
- v državah kralju vedno nekdo konkurira: Anglija- parlament
Španija- Cortez
Francija- deželni stanovi → kraljeva oblast je odvisna od podrejenosti plemstva, duhovščine in meščanstva (kolikšna je podrejenost)
- v Franciji in španiji uspe kralju obnoviti oblast na svojo stran
- nacionalizem se okrepi v franciji in angliji po 100 letni vojni – vojna za ozemlje (anglija izgubi posesti v franciji)
- anglija se ukvarja z notranjimi zadevami (1215- listina svoboščin potrjuje pravice stanov → parlamenta – sestavljajo ga meščani, plemiči in duhovščina → SVET KRALJESTVA (predhodnik parlamenta) se razdeli na spodnji in zgornji dom → 27 baronov, mesta in duhovščina → anglija pred začetkom kolonizacije predstavlja ozemljsko zaokroženo, nacionalno monarhijo.
(oblast že v zgodnjem sr. Veku omejena – parlamentarizirana monarhija – posledica: 1. industrijska revolucija)
- Francozi si moč utrdijo po 100 letni vojni z zmago → poveča se zaupanje v kralja, kljub pravici generalnih stanov
→ država končno združena. Ko dobi burgundijo, provanso in bretanijo
→ vloga generalnih stanov: s kraljem se posvetujejo o davkih in splošnih stvareh – brez veta
→ absolutistična monarhija
- Španija se dokončno zaključi ko se združita KRALJESTVO KASTILIJ in ARAGONIJE (poroka elizabete kastilske in frederika aragonskega)
→ premagata mavre – konkvista
→ okrepi se nacionalizem (vsi se morajo pokristjaniti)
→ podpreta krištofa kolumba

SREDNJA EVROPA:

- R-NC je ohlapna zveza manjših enot
→ kralja volijo pomembne patricijske družine (mediči, fugger)
→ deželni stanovi nasprotujejo centralizaciji (duhovščina, plemstvo, meščanstvo) – deželni stanovi ostanejo vrhovni gospodje na svoji posesti
→ mesta veljajo za nosilce napredka, so politično omejena – hansa
→ ugoden gospodarski razvoj

VZPON MEŠČANSTVA IN ZGODNJI KAPITALIZEM:

- mesta so nosilci napredka
- gospodarski razvoj, ki ga je v 14. st. zaustavljala kuga, lakota in odkritja se ne ustavi
- italijanska mesta Benetke (imajo prevlado), Genova, Milano (proizvodnja orožja), Firenze (središče bančniške dejavnosti) in druga so okrepila svoj položaj v svetovni trgovini → sredozemsko morje postane najpomembnejše v trgovanju (ker samo to poznajo – pred geografskimi odkritji)
- zveza 100 mest – HANSA (ob baltičkem morju – hamburg središče) → gre za ekonomsko skupnost
→ trgovanje – ni davkov, carin,... -- prevlada v trgovini
- moč meščanstva narašča, cehi propadajo
ZAKAJ? Povečana tržišča, organizacija proizvodnje → s trgovanjem prihaja cenejša roba – nekonkurenčnost

- nastajajo manufakture (delavnice, kjer delo poteka ročno → zgradijo bogati trgovci, da bi proizvodnjo zdržili na enem mestu – nastaja nova delitev dela – večja, boljša proizvodnja) in založništvo (bogat trgovec kupi surovine, jo da kmetu ta pa naredi izdelek – dobi plačo – trgovec naprej proda → dobiček)
- temeljni vir bogastva trgovina in obrt
- nov tip gospodarstva → denarno gospodarstvo (poveča se ekonomska moč mest, večja politika)

EVROPEJCI ODKRIVAJO IN OSVAJAJO SVET:

- v srednjem veku so trgovci odkritelji
- 3 trgovske poti: SVILENA (preko azijskega morja v kitajsko) , DIŠAVNA (čez arabski polotok do pristanišč na kitajskem), POT ZLATA IN SOLI (sahara- sredozemlje)
- Antika: svet okoli sredozemlja
Novi vek: sredozemsko morje + severna evropa
- Želja po dobičku in avanturizmu evropskih trgovcev sta pri meščanu ali plemiču najbolj vplivala na oblikovanje mej o znanem svetu
- Izhodišče je sredozemsko morje

VZROKI ZA ČEZMORSKA ODKRITJA

- na prehodu iz srednjega v novemu veku se spremeni odnos do znanja – humanizem in renesansa
→ na novo odkrivajo dela antičnih klasikov
→ anatomija, vesolje
→ opazovanje in eksperimentiranje (prej vse pripisano bogu)
- TEHNIČNA ODKRITJA: kompas, sekstant, astrolab, kvadrant, peščene ure, karaka, tiskarski stroj (1453-gutenberg), papir (1157), smodnik, daljnogled → kitajskega, azijskega izvora – prinesejo jih trgovci
→ več pisane besede, zaradi tiskarskega stroja
→ daljša in varnejša potovanja

VZROKI:

- Politični: trgovske kopenske poti v indijo in azijo so prekinili turki, ki so zavzeli balkan ali pa se od njih zahteva visoke vsote denarja za prehod
- Gospodarski: težnja po zlatu, s katerimi si kupijo politično moč, težnja po ohranitvi starih poti
- Verski: širjenje krščanstva po svetu (očiščenje muslimanov) – križarska misel
- zaradi turkov bežijo grški izobraženci na zahod → antična dela
- izboljša se ladjevje : prej karavela, zdaj karaka – več hrane sprejme, daljša potovanja
- ptolomejev zemljevid zamenja TOSCANELLIJEV ZEMLJEVID
- kopernik postavi heliocentrično teorijo – vse se vrti okoli sonca in zavrže staro geocentrično (vse okoli zemlje)

PORTUGALCI:

- prva portugalska raziskovanja so se začela v času kneza HENRIKA POMORŠČAKA (1/2 15. st.) → odpre 1. pomorsko šolo → odkritja: kapverdske otoke
madejro → zahodna obala afrike
Azore

baza pomorske znanosti

organizira odprave, ki se jih sam ne udeleži

- BARTOLOMEO DIAZ: 1488 objadra jug afrike
- VASCO DA GAMA: 1498 objadra afriko pride v kalkuto → vzhodna pomorska pot do indije – pogodba o medsebojnem trgovanju (1. pogodba)
- PEDRO ALVAREZ CABRAL: 1500 odkrije brazilijo
- Portugalci so nasilni, začnejo pokristjanjevanje, v indiji evropeizacijo
- Začetki trgovanja z zahodom → začimbe za zlato

ŠPANCI:

- španska odkritja so povezana z avanturizmom in željo po bogastvu krištofa kolumba

- KRIŠTOF KOLUMB: 1492 išče zahodno pot do indije – 3 ladje: nina, pinta, santa maria
→ pripluje do dominikanske republike in haitija – misli da je v južni aziji, zato poimenuje prebivalce indijanci
- 1. odprava : pokroviteljska
- 2. odprava : kolonizacijska
- MAGELLAN: dokaže da je zemlja okrogla (sevillaško pristanišče – filipini) – 1 ladja se vrne nazaj- viktorija
- AMERIGO VESPUCCI: razišče ameriko in prvi opiše novo celino v Terra nova
- V:N:BALBOA: 1513 prepluje panamsko ožino in odkril tihi ocean

- španci in portugalski se bojujejo za nova ozemlja: 1494 (tordesillas) sklenejo sporazum na 46 poldnevniku –
potrdi ga papež (razdeli ozemlje) zahod- španci Vzhod- portugalski
- Na boljšem so španci, ker je tam zemlja bogata z zlatom
- Mešanje: indijanci + belci - mestici
 Črnci + belci - mulati
 Indijanci + črnci – zambiji

KONKVISTADORJI:

- odkriteljem sledijo osvajalci
- konkvistadorji: so nižje plemstvo, ki želi obogateti, dobiti ugled. So nasilni, na odprave hodijo zaradi denarja. Z njimi prihajajo misionarji
- CORTEZ: azteki – mehika
→ azteki so zanj prepričani, a je to njihov beli bog vojne
→ l. 1521 zavzame prestolnico tenochtitlan – jo poruši in zgradi mexico
- PIZZARO: inki – peru
→ postojanka na haitiju, posamične odprave
→ ujame vladarja, ta predlaga sporazum- v zameno za izpust kralja dobi pizzaro sobo zlata – pizzaro ga ubije in vzame zlato → inki pod španci
→ poznajo zlato namesto železa
→ preseli inke iz notranjosti – morje zaradi lažjega trgovanja
→ Ostali inki se zatečejo v machu picchu – 3000m (evropejci odkrijejo l. 1911)
- CORDOBA: maji – jukatan
→ majevska država je v zatonu, zato nima težav

Indijanci izgublajo, ker niso pripravljene na vojno, nimajo ustreznega orožja, ki bi konkuriralo. Ob stiku z evropejci so se staroselci se je začela nova doba svetovne zgodovine, prvotni naseljenci, ki so jih evropejci zaradi tehnične in fizične nadvlade hitro podredili, se surovim metodam ravnanja niso mogli upirati. V bojih evropejcev proti staroselcem jim pomagajo še druga sovražna plemena in strah indijancev pred strelnim orožjem in konji.

Osvajalci odkrivajo nova ozemlja → odkritelji ; na teh ozemljih pa vladajo podkralji z uradniki

V poljedelstvu so španci pričeli uporabljati evropske obdelovalne načine. Staroselci napornega del aniso zmogli, zato so začeli uvažati črnske sužnje iz zahodne afrike → Začetek trgovine s črnimi sužnji.

K upadanju števila staroselcev pa niso pripomogli le nasilni konkvistadorji, ampak tudi številne bolezni, ki so jih prinesli evropejci: tifus, ošpice,...

Kolonizacija je močno vplivala na novi svet: uvedba evropskih vrst živine in rastlin, razpad starih plemenskih ureditev

POSLEDICE EVROPSKIH POSEGOV V ČEZMORSKE DEŽELE:

- španska amerika je opredeljena kot kolonija v okviru španske monarhije, upravo v roke dobijo guvernerji, kmalu ozemlje razdelijo na: a.) nova španija – podkralj, ki je podrejen španskemu b.) peru- podkraljem so podrejeni uradi po večjih mestih
- navadni državljani nimajo političnih pravic
- poleg države si je v čezmorskih deželah pridobila oblast cerkev → bogatenje jezuitov (država jim pusti preseljevanje)
- v poljedelstvu so priseljenci razvili plantažno gospodarstvo, najbolj gojene: kava, koruza, trs, kakav,...
- na področju žvinnoreje so evropejci prinesli sabo: govedo, ovce, svinje, koze,...
- na področju rudarstva je monopol v rudnikih soli in živega srebra, pri žlahtnihkovinah pa se kralji zadovoljijo le s petino izkopanega
- sprva so kolonizatorji kupovali kovine od domačinov, ko pa je teh zmanjkalo so uvedli novosti:
 - izboljšali so odkrivanje zlata z izpiranjem peska
 - uvedli so železno orodje
 - uvedli so mline s kamni
 - uvedli so postopek amalgiranja živega srebra – živo srebro so pretvorili v srebro
 - odkrili so nahajališča bakra na kubi
- na področju obrti sta prevladovali lončarska in tekstilna obrt, spremembo so naredili z uvedbo statev
- v novem svetu so poudarjali mestni značaj – predvsem španci, kasneje se iz tega razvijejo plantaže (veleposestva)
- encomiendi- dosmrtna podelitev ozemlja špancem
- mandamientu – prisilno zaposlovanje indijancev
- španci so imeli pravico tudi spreobračati in poučevati staroselce – množična umiranja → prisilijo oblast da ustanovi svet za indijanske zadeve
- mestici, mulati, zambiji
- vzhodna trgovina je portugalcem prinašala velike dobičke, najpomembnejše blago: poper, svila, porcelan, dragi kamni,... → za nadzor ustanovljene 3 družbe (izterjava carin, opremljanje ladij, iztovarjanje blaga,...) → dolgoročno je portugalsko gospodarstvo nazadovalo, zlasti kmetijstvo in obrtna dejavnost – prebivalstvo odvisno do trgovanja

POSLEDICE ODKRITIJ

ZA EVROPO:

- vodilni državi postaneta Španija in Portugalska
- središče evropske prestolnice se preseli iz sredozemlja na atlantik
- nastane 1 borza- antwerpen: trgovanje z vnaprej določenimi cenami
- v pristaniščih začnejo graditi ladjedelnice, v njih pa skladišča, notri pa so trgovske družbe, ki so prevzemale svetovno trgovino
- povečan dotok zlata in srebra → denarno gospodarstvo (inflacija, padec vrednosti denarja) – kriza fevdalizma se pogloblja – kmečko življenje se slabša (španijo v razvoju prehitijo druge države)
- javne banke (italija): Kreditiranje posameznikov in posojanje denarja vladarjem
- razvija se zgodnji kapitalizem: trgovci vlagajo denar v založništvo in manufakture
- demografske selitve: selitveni otoki na nove celine
- novosti iz amerike: koruza, krompir, puran, fižol, kakav, tobak, kavčuk, ananas, paradižnik, vanilija, bombaž, jagode, kumare, ...

ZA AMERIKO:

- stik različnih civilizacij je pomenil spoznavanje novi kultur in izmenjavo načina gospodarjenja in tehničnih pridobitev
- za indijance negativne posledice: uničenje njihovih cvetočih kultur, iztrebljanje domačega prebivalstva in prihod črnih sužnjev,...
- novosti iz evrope: žita (ječmen, rž, pšenica), sladkorni trs, kava, oljke, vinska trta, špinača, pomaranča, limona, solata. Lan, čaj, jabolka, hruške, konji, ovce, govedo, svinje, perutnina, podgane, osli, miši,...

HUMANIZEM IN RENESANSA

- nova osvajanja vplivajo na ljudi : razgledanost, novi zemljevidi, tehnična odkritja – gutenberg, grki – znanje iz grčije
- miselnost: srednji vek: onostranstvo – bog
novi vek: tostranstvo (realni svet)
- apeninski polotok se je uvrščal med najbogatejša območja, saj so zaradi razcveta trgovine fevdalizem ukinili

HUMANIZEM:

- filozofsko- literarno gibanje v 2/2 15. st.
- človek središče vsega
- najprej se razvije v italiji – Milano, Benetke, Firenze , zaradi gospodarske razvitosti
ZAKAJ? Nosilci so bogati meščani- idealna podlaga za razvoj nove miselnosti, veliko v italiji – mediči → družine z medcenstvom povečujejo svoj ugled in moč
- v začetku je humanizem omejen na plemiške in cerkvene velikane, medtem ko med preprostim ljudstvom ni bil priljubljen – brezbožen
- preporod antike
- DANTE ALIGHIERI – predhodnik humanizma (božanska komedija)
- PETRARCA -
- BOCCACCIO-
- CERVANTES – (don kihot) → glavna njihova značilnost je poudarjanje ljudskega jezika – predhodnica reformacije
- SHAKESPEARE
- REBELAIS – (gargantua in pantagruel)
- ERAZEM ROTERDAMSKI – (hvalnica norosti), norčuje se človeških lastnosti, iz plemstva in duhovščine
- Ideje preporoda so se iz književnosti prenesle tudi v druge znanosti : medicina, geografija, filozofija, matematika, astronomija
- KOPERNIK- zemlja je del sončnega sistema → heliocentrična teorija (vse se vrti okoli sonca),ovrže geocentrično!
- KEPLER – trdi, da se planeti vrtijo okoli sonca v elipsah, definiral je plimo in oseko
- GALILEO GALILEI – postavil je zakon prostega pada in izumil teleskop (dokazal kopernikove trditve, odkril nove zvezde)
- ANDREAS VERSALIUS
- PARACELUS
- LEONARDO DA VINCI – vsestransko izobražen (anatomija, astronomija, fizika, slikarstvo,...)
- MERCATOR – izpopolni zemljevid – obla → globus
- Nova znanstvena tehnika : opazovanje in eksperiment
- Vse temelji na platonu in aristotelu
- Ker so ugotovitve spreminjale poglede ljudi na tedanji svet, je to pomenilo upor proti cerkvi

RENEZANSANSKA:

- umetniško – kulturno gibanje 14-16. st. , ki posnema antiko → ji raziširi
- največji vzpon v italiji
- individualizem: človek sam
- senzualizem: čustva
- esteticizem: umetnost
- hedonizem: uživanje (srednji vek: trpljenje)
- pantaizem: bog je v naravi
- THOMAS MORE. (utopija) – zamisel o družbenem ureditvi (skupno lastništvo), cilj: enakopravnost, naravno življenje, ki ga vodi razum → spor s henrikom IIX – supremacija: zakon o kraljevi vrhovni oblasti nad cerkvijo
- NIKOLO MACIAVELLI: → makiavelizem: cilj upravičuje sredstva (težnja vladarja po združitvi italijanskega meščanstva)-za doseg cilja lahko vladar porabi katerokoli sredstvo
- potreba po vse večjem znanju v povezavi z razvojem mestin trgovine →na podlagi humanizma ustanavljajo UNIVERZE: edino kulturno središče v državi (skupno latinščina) → proizvajajo nov sloj izobražencev
- 5 fakultet: pravo, filozofija, teologija, medicina, naravoslovna(kasneje)
- Sprva so učitelji duhovniki, kasneje LAIKI
- Centri kulture. Univerze, papeški dvor in knežji dvorci- mediči (slovenija – celjani)
- Najstarejša univerza v bologni-1158, padova-1221, pariz-1206, r-nc- praga – 1348
- Z iznajdbo tiska → pocenitev knjig → krožki

REFORMACIJA

- kljub stalnim krizam v državi je veljalo, da je cerkev ena, en papež in ena vera
- razmere v cerkvi pred reformacijo: korupcija
 - nepotizem: postavljanje sorodnikov na mesta
 - Simonija: kupovanje cerkvenih služb
 - Kršenje celibata
 - Preprodaja odpustkov

Zaradi krize katoliške cerkve nastane:

VERSKO IN DRUŽBENO- POLITIČNO GIBANJE V 16 IN 17 STOLETJU → reformacija (posledica cerkvenih slabosti)

- Španija in Francija se prej osamosvojita izpod cerkvene oblasti → nacionalna cerkev, s čimer sta preprečili denarno izkoriščanje držav, je glavno breme padlo na R-NC

LUTROVA REFORMACIJA:

- profesor teologije Martin Luther l. 1517 v 95 tezah v Wittenbergu protestira proti odpustkom → ne odkloni odpustkov, le njihovo prodajo → ne želi verskega razkola
- zavrne papeža, javno zažge njegovo odločbo in se sam izobči
- že v svojih prejšnjih spisih je zavrnil cerkveno tradicijo in zahteval naj se krščanstvo obnovi na osnovah evangelija, nasprotoval je razlikovanju med duhovščino in laiki in prevedel biblijo v nemščino
- pride do verskega razkola
- luthra podpre plemstvo
- ZAKAJ? Upajo, da bodo tako utrdili svoj vpliv in dobili cerkveno posest
- na državnem zboru v Wormsu je karel V skušal prepovedati luteranstvo, ker pa so bile vojne s francozi,... ni imel sredstev da bi to uresničil
- na državnem zboru v Speyerju sprejmejo sklep o prepovedi luteranstva, proti sklepu pa protestirajo knezi, zato so lutrovi privrženci protestanti → spor – vera dobi politično obliko

- GLAVNE ZNAČILNOSTI PROTESTANTIZMA:

Ni svetih podob
Ni celibata
Skromnost
2 zakramenta
Biblija v ljudskem jeziku

- V Augsburgu l. 1555 se za nekaj časa konča verski boj → AUGSBURŠKI MIR: vera je priznana le knezom, obe veri sta enakopravni, podložniki sprejmejo vero knezov, ostali se imajo možnost izseliti, cerkvene posesti, ki jih imajo knezi so sedaj pod cerkvijo
- ZAKAJ? Samo knezom? Da ne bi izgubili nadzora nad podložniki
- ZAKAJ? Plemstvu? Morajo jim popustiti, če ne bi bil ogrožen fevdalizem

MEŠČANSKA SMER REFORMACIJE:

- južna nemčija in švica → evangelijske občine

ULRICH ZWINGLI: → v bogoslužje uvaja nemščino
→ pod vplivom e. rotterdamskega
→ zahteva urejanje na podlagi svetega pisma in cerkev pod državo
→ po njegovi smrti postanejo kalvinisti

JEAN KALVIN: → KALVINIZEM

- švica
- uvede nov politični režim: temelji na verski občini, ki jo vodi cerkveni svet- konzistorij (pridigarji+starešine), kasneje cerkveni svet prezbitarij → prezbitarijanska cerkev- popolnoma nadzira življenje vernikov (prepovedani plesi, v okviru cerkve pa svete podobe, odpravljeni prazniki, skromno življenje)
- nastane skromna cerkev kakršno meščani že dolgo želeli
- bog posameznike že ob rojstvu določil za zveličanje ali pogubljenje - predestinacija
- iz švice se kalvinizem širi na ogrsko, nizozemsko, nemčija, škotska, francija, anglija- puritanci
- značilnosti kalvinizma: skromnost, pokorščina božji besedi, nauk predestinacije, temelji na verski občini, pogoj za začetek industrializacije

PLEBEJSKA SMER REFORMACIJE:

- pridigarji želijo radikalne spremembe
- kmetje se uprejo
- Thomas MUNZER: - uči, da je božje kraljestvo mogoče uresničiti v realnem življenju. Z božjim kraljestvom pa je mislil na družbo, kjer ne bi bilo izkoriščanja, fevdalizma in bi nastala brezrazredna družba.
- Luter munzerjev nauk obsoja in se postavi na stran knezov
- ZAKAJ? Plemstvo ga podpira in ima od tega koristi
- Kmetje ne podpirajo lutra
- ZAKAJ? Ker ga podpira plemstvo, oni pa želijo enakost, svobodo, skupno posest
- Ustanavljajo sekte: prekrščevalci (pojavi se emed kmeti, revnimi meščani, vaškimi obrtniki. Najpomembnejši so evangelijski prekrščevalci, anabaptisti – želijo spremeniti družbo v duhu krščanske praobčine. Radikalna smer je želela ustvariti božje kraljestvo na zemlji → zavračajo krst otrok in zahtevajo krst ob zavestnem verskem prepričanju – odrasli (otrok s ene more odločiti sam za vero)), štiftarji (želijo se verske osvoboditve, vendar niso pod protestantskimi deli- pospešujejo zidanje cerkvic), skakači,...

VLADARSKA SMER REFORMACIJE:

- v angliji cerkveni preobrat sproži osebna zadeva henrika VIII. (vladar se je želel ločiti od svoje žene, da bi se lahko poročil z dvorno damo. Zaradi zahteve po ločitvi je nastal spor med njim in papežem. Nato pa je parlament sprejel zakon, s katerimi so zmanjševali pooblastila duhovščine in papeža) → l. 1534 je henrik s privolitvijo parlamenta ločil angleško cerkev od rima → prepovedane dajatve papežu
 - duhovno sodstvo neodvisno do rima
 - škofom je prepovedano imeti stike s papežem
- l. 1524 je angleški parlament z listino o vrhovni oblasti razglasil kralja za vrhovnega poglavarja anglikanske cerkve → parlament je tujim silam odrekal sodno oblast v angleških zadevah
- anglikanska cerkev je l. 1547 postala državna – supermatsakt 1531 → papeške pravice preidejo na kralja
 - škofje ukinejo zvestobo papežu
 - samostani so ukinjeni
- Šele elizabeta I. je razvila posebno obliko protestantizma → anglikansko cerkev, ki je na zunaj obdržala katoliški videz, v verskih pogledih pa je prevzela protestantska pojmovanja
- Puritanci – evangelijska čistost (elizabeta jih preganja)

- razširjenost reformacije: utrditev razcepljenosti nemčije, vladarska smer le v angliji, kalvinizem je iz švice razširil predvsem v gospodarsko razvite države (francija-hugenoti, nizozemska,...), reformacija se je uvedla tudi na ogrskem, pri nas pa so jo prepovedali in zatrli

PROTIREFORMACIJA:

- za katoliško cerkev je širjenje reformacije pomenilo izgubo cerkvenih posesti in finančnih sredstev
- to cerkev prisili, da se je začela notranje preurejati – treba je bilo odpraviti večje napake, utrditi disciplino znotraj cerkve, pridobiti vladarje
- protireformacija= odgovor cerkve na reformacijo
- začetek: papež v 2/2 16. st. utrdijo notranjo moč z notranjo cerkveno reformo – TRIDENTILSKI KONCIL

sklepi: izobrazba duhovnikov
večja moč papeža
dogme

naloge: splošna verska reforma
končanje verskega spora,
osvoboditev kristjanov izpod muslimanov

- odpravijo prodajo odpustkov
- papeži dobijo podporo pri JEZUITISKEM REDU (ignacij loyola)– brezpogojno vdani papežu (izobraženi, ustanavljajo šole) → prevzamejo vzgojo otrok – privzgojijo jim sovraštvo do drugih ver
 - širijo in utrjujejo vero
 - spovedniki vladarjev+plemstva- politične skrivnosti–spodbujajo k boju proti drugim veram
 - misijonarska dejavnost
 - zaradi političnih zvez pomagajo katoliški cerkvi obdržati dežele, ki jih je zajela reformacija
 - zaradi vmešavanja v posvetne zadeve so v sporu s vladarji
- VRHOVNO INKVIZICIJSKO SODIŠČE: ponovno ga uvedejo , da bi preprečili najhujše zlorabe → boj proti krivoverstvu (znanstveniki + protestanti)
- Uvedejo seznam prepovedanih knjig (3/4 vseh knjig)
- Verski boji se pričnejo v večini držav
- ZAKAJ? Ker se cerkev lahko bori, podpirajo jo vladarji ZAKAJ? Zaradi utrditve centralizma

FRANCIJA:

Poteka državljanska vojna (vera+oblast), ki je posledica kalvinizma → kalvinisti = hugenoti (plemstvo, meščanstvo, obrtniki,...)

→ vojna med hugenoti in kraljem – šentjernejska noč- pomor hugenotov: konec ko je hugenotski voditelj postavljen za kralja → prestopi v katolicizem (priznajo ga še drugi) → henrik IV burbonski – NANTSKI EDIKT: verska svoboda za hugenote (čez 100 let jih jim odvzamejo)

ŠPANJA:

Kot kolonialna sila je svoje potrebe zadovoljila z surovinam iz nizozemske → nizozemski lastniki manufaktur, trgovci in pomorci prevzamejo vodilno mesto v svetu – amsterdam (med meščani se hitro razširi protestantizem)

Ko skuša filip II na nizozemskem uvesti absolutizem in obnoviti katoliško cerkev, je skušal ukiniti samoupravo province → upor, ki ga španci skušajo zatreti s pomočjo inkvizicije in vojske → province se povežejo proti španski nadvladi (severne province razglasijo neodvisnost, južne province pa ostanejo v sklopu španije – belgija)

Nizozemska postane svetovna pomorska in kolonialna sila

NEMČIJA:

Po augsburškem miru prestopi v protestantizem vse več knezov, katoliki so le še na jugu nemčije

Protestantski knezi – unija

Katoliški knezi – liga → 30 letna vojna : pod pretvezo boja za vero, uresničujejo lastne interese

ČEŠKA:

Protestanti – zagovarjajo nadvlado stanov

Katoliki – zagovarjajo cesarja

→ češka defenstracija → vojna – cesarske čete uničijo protestante

→ moč starega češkega plemstva upade – stanovi so zlomljeni

- vojna se razširi povsod

- konča se z VESTFALSKIM MIROM → potrdi augsburški mir – svoboda vere

→ potrjena neodvisnost nizozemske in švice

→ ciljni dosežen → verska enotnost (R-NC ne dosežejo cilja – absolutizma , še vedno razdeljenost na več držav))

KMEČKI UPORI

VLOGA IN POLOŽAJ KMETA V 16. STOLETJU

- kmetje predstavljajo prevladujoč sloj prebivalstva

- čeprav je njihova gospodarska dejavnost kmetijstvo, se vse bolj ukvarjajo z agrarno trgovino

- to med kmeti povzroča socialne razlike

- v odnosu do privilegiranega plemstva niso dobili nobenih pravic, odnos krize fevdalizem le še zaostri

- položaj kmeta se razlikuje po posameznih državah: v franciji je položaj najboljši → zemlja po dednem pravu in so oproščeni tlake

- v angliji je veliko zemlje v lasti kmetov, vendar jo nekateri veleposestniki želijo pridobiti nazaj

VZROKI ZA ZAOSTRITEV RAZMERJA MED KMETI IN FEVDALCI:

- vzroke za kmečke upore je treba iskati v gospodarskem razvoju, ki je zaostрил nasprotja med družbenimi razredi

- kuge, slabe letine, vojne so razredčile prebivalstvo

- ekonomska kriza → povezana s hudo inflacijo – množično dotekanje zlata iz novih svetov → prisili plemstvu, da se vključuje v gospodarstvo

- plemstvo pustote in kmetije z začasnim zakupom spreminja v dominikalno (pridvorno) posest, s presežki pa trguje

- plemstvo si prilašča srenjsko zemljo in jo spreminja v pridvorni del → kmetje izgubljajo zemljo namenjeno živinoreji

- zaradi inflacije ponovno plemstvu uvede naturalne dajatve

- plemstvo mora večati dobičkonosnost svoje zemlje če želi ostati pred meščani

- kmet prične trgovati sam – z agrarnimi presežki → prisiljen se ukvarjati s trgovino saj se njegove obveznosti večajo: večanje tlake , posmrtnina, predkupna pravica, vojaška služba, kmet je vezan na zemljo, stanovi davke prevajajo na kmeta

- meščani nasprotujejo trgovini kmetov in plemstva → formalni uspeh – prepoved

- omejevanje kmečke trgovine pomeni nujen dodaten zaslužek

NEMŠKA KMEČKA VOJNA

- vzroki upora so gospodarski in verski
- začel s e jev nemškem porenju
- nezadovoljstvo je hitro zajelo R-NC
- l. 1525 so uporniki opredelili svoje zahteve v DVANAJSTIH ČLENIH:
 - pravica do samovoljnega postavljanja župnikov
 - pravica do lova, ribolova in izkoriščanja skupnih gozdov
 - razlastitev cerkvenega premoženja
 - omejitev moči deželnih knezov proti cesarju
 - odprava fevdalnih bremen
 - odprava carin, enotnih mer, uteži in denarja
 - odprava svobodnega preseljevanja
- uporniki so v nepovezanih skupinah ropali, požigali
- na koncu pa so bili zatrti zaradi neenotne vojaške organizacije
- martin luter obsoja upornike zaradi prevratniških političnih ciljev proti fevdalizmu
- skupna nemška vojska se je po zmagi kruto maščevala

RAZŠIRJENOST KMEČKIH UPOROV:

- zaradi stalnega slabšanja se upirajo kmetje tudi na pojskem, v ukrajini, na češkem, v rusiji, na ogrskem, slovenske dežele...